

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)

της 1ης Δεκεμβρίου 2016*

«Προδικαστική παραπομπή — Κοινωνική πολιτική — Οδηγία 2000/78/ΕΚ — Ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία — Άρθρα 1 έως 3 — Απαγόρευση κάθε δυσμενούς διάκρισης λόγω ειδικών αναγκών — Ύπαρξη “ειδικών αναγκών” — Έννοια των “μακροχρόνιων σωματικών, ψυχικών, νοητικών ή αισθητηριακών αναπηριών” — Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης — Άρθρα 3, 15, 21, 30, 31, 34 και 35 — Απόλυση εργαζομένου ο οποίος τελεί, κατά την έννοια του εθνικού δικαίου, σε άγνωστης διάρκειας κατάσταση προσωρινής ανικανότητας προς εργασία»

Στην υπόθεση C-395/15,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής απόφασης δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Juzgado de lo Social nº 33 de Barcelona (δικαστήριο εργατικών διαφορών αριθ. 33 της Βαρκελώνης, Ισπανία) με απόφαση της 14ης Ιουλίου 2015, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 22 Ιουλίου 2015, στο πλαίσιο της δίκης

Mohamed Daouidi

κατά

Bootes Plus SL,

Fondo de Garantía Salarial,

Ministerio Fiscal,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους L. Bay Larsen, πρόεδρο τμήματος, M. Βηλαρά, J. Malenovský, M. Safjan (εισηγητή) και D. Šváby, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: Y. Bot

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— Ο M. Daouidi, εκπροσωπούμενος από τον G. Pérez Palomares, abogado,

— το Ministerio Fiscal, εκπροσωπούμενο από τον A. C. Andrade Ortiz,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ισπανική.

- η Ισπανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την A. Gavela Lloris,
- η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους G. de Bergues, D. Colas και R. Coesme,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους D. Martin και N. Ruiz García,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 26ης Μαΐου 2016,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής απόφασης αφορά την ερμηνεία των άρθρων 3, 15, του άρθρου 21, παράγραφος 1, των άρθρων 30, 31, του άρθρου 34, παράγραφος 1, και του άρθρου 35 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης) καθώς και των άρθρων 1 έως 3 της οδηγίας 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία (ΕΕ 2000, L 303, σ. 16).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ, αφενός, του Mohamed Daouidi και, αφετέρου, της Bootes Plus SL, του Fondo de Garantía Salarial (Ταμείου εγγύησης των μισθών, Ισπανία) και του Ministerio Fiscal (εισαγγελικής αρχής, Ισπανία) σχετικά με την απόλυση του M. Daouidi κατά την περίοδο που αυτός τελούσε, κατά την έννοια του εθνικού δικαίου, σε άγνωστης διάρκειας κατάσταση προσωρινής ανικανότητας προς εργασία.

Το νομικό πλαίσιο

Το διεθνές δίκαιο

- 3 Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, η οποία εγκρίθηκε εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με την απόφαση 2010/48/ΕΚ του Συμβουλίου, της 26ης Νοεμβρίου 2009 (ΕΕ 2010, L 23, σ. 35, στο εξής: Σύμβαση του ΟΗΕ), προβλέπει στο στοιχείο ε' του προοιμίου της:

«Αναγνωρίζοντας ότι η αναπηρία είναι έννοια που εξελίσσεται και είναι αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης ανάμεσα στα άτομα με μειωμένες δυνατότητες και στα συμπεριφορικά και περιβαλλοντικά εμπόδια που δυσχεραίνουν την πλήρη, πραγματική και ισότιμη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία».

- 4 Κατά το άρθρο 1, της σύμβασης αυτής, με τίτλο «Αντικείμενο»:

«Ο σκοπός της παρούσας σύμβασης είναι η προώθηση, προστασία και διασφάλιση της πλήρους και ισότιμης απόλαυσης όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών από όλα τα άτομα με αναπηρία και η προάσπιση του σεβασμού της έμφυτης αξιοπρέπειάς τους.

Στα άτομα με αναπηρία περιλαμβάνονται τα άτομα με μακροχρόνιες σωματικές, ψυχικές, νοητικές ή αισθητηριακές αναπηρίες, οι οποίες, σε συνδυασμό με διάφορα εμπόδια, μπορεί να δυσχεραίνουν την πλήρη και αποτελεσματική συμμετοχή τους στην κοινωνία σε ισότιμη βάση με τα άλλα άτομα.»

- 5 Το άρθρο 2, τρίτο εδάφιο, της εν λόγω σύμβασης, με τίτλο «Ορισμοί», προβλέπει τα ακόλουθα:

«Ο όρος “διάκριση λόγω αναπηρίας” δηλώνει κάθε διάκριση, αποκλεισμό ή περιορισμό λόγω αναπηρίας, που έχει ως στόχο ή αποτέλεσμα να ελαττώνει ή να ακυρώνει την αναγνώριση, την απόλαυση ή την άσκηση, σε ισότιμη βάση με τα άλλα άτομα, όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών στον πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό, πολιτισμικό ή κάθε άλλο τομέα. Περιλαμβάνει όλες τις μορφές διακρίσεων, ακόμη και την άρνηση εύλογης διευκόλυνσης».

Το δίκαιο της Ένωσης

- 6 Οι αιτιολογικές σκέψεις 11, 12, 15 και 31 της οδηγίας 2000/78 έχουν ως εξής:

«(11) Οι διακρίσεις λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού μπορούν να υπονομεύσουν την επίτευξη των στόχων της Συνθήκης ΕΚ, ειδικότερα δε την επίτευξη υψηλού επιπέδου απασχόλησης και κοινωνικής προστασίας, την άνοδο του βιοτικού επιπέδου και της ποιότητας ζωής, την οικονομική και κοινωνική συνοχή και αλληλεγγύη [και την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων].

(12) Προς τούτο, πρέπει να απαγορεύεται σε όλη την Κοινότητα κάθε άμεση ή έμμεση διάκριση λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού στους τομείς που καλύπτονται από την παρούσα οδηγία. [...]

[...]

(15) Αρμόδια για την εκτίμηση των γεγονότων, από τα οποία μπορεί να συναχθεί άμεση ή έμμεση διάκριση, είναι τα εθνικά δικαστήρια ή άλλοι αρμόδιοι φορείς. Σύμφωνα με τους κανόνες του εθνικού δικαίου ή την πρακτική, οι κανόνες αυτοί μπορούν να προβλέπουν παν αποδεικτικό μέσο για την έμμεση διάκριση συμπεριλαμβανομένων και των στατιστικών στοιχείων.

[...]

(31) Όταν πιθανολογείται διακριτική μεταχείριση, οι κανόνες περί βάρους της αποδείξεως πρέπει να προσαρμόζονται και, προκειμένου να εφαρμοστεί αποτελεσματικά η αρχή της ίσης μεταχείρισης, το βάρος της αποδείξεως πρέπει να αντιστρέφεται στον εναγόμενο εφόσον προσάγονται αποδείξεις μιας τέτοιας διακριτικής μεταχείρισης. Εντούτοις, ο εναγόμενος δεν είναι υπεύθυνος να αποδείξει ότι ο ενάγων πιστεύει σε δεδομένη θρησκεία, έχει δεδομένες πεποιθήσεις, παρουσιάζει δεδομένο μειονέκτημα, έχει δεδομένη ηλικία ή δεδομένο γενετήσιο προσανατολισμό.»

- 7 Το άρθρο 1 της εν λόγω οδηγίας, με τίτλο «Αντικείμενο», ορίζει τα εξής:

«Σκοπός της παρούσας οδηγίας είναι η θέσπιση γενικού πλαισίου για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, ειδικών αναγκών, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας, προκειμένου να υλοποιηθεί η αρχή της ίσης μεταχείρισης στα κράτη μέλη.»

- 8 Το άρθρο 2 της ίδιας οδηγίας, το οποίο τιτλοφορείται «Η έννοια των διακρίσεων», ορίζει στις παραγράφους του 1 και 2 τα εξής:

«1. Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, η αρχή της ίσης μεταχείρισης σημαίνει την απουσία άμεσης ή έμμεσης διάκρισης για έναν από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1.

2. Για τους σκοπούς της παραγράφου 1:

- α) συντρέχει άμεση διάκριση όταν, για έναν από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1, ένα πρόσωπο υφίσταται μεταχείριση λιγότερο ευνοϊκή από αυτήν την οποία υφίσταται, υπέστη ή θα υφίστατο σε ανάλογη κατάσταση ένα άλλο πρόσωπο,
- β) συντρέχει έμμεση διάκριση όταν μια εκ πρώτης όψεως ουδέτερη διάταξη, κριτήριο ή πρακτική ενδέχεται να προκαλέσει μειονεκτική μεταχείριση ενός προσώπου μιας ορισμένης θρησκείας ή πεποιθήσεων, με μια ορισμένη ειδική ανάγκη, μιας ορισμένης ηλικίας, ή ενός ορισμένου γενετήσιου προσανατολισμού, σε σχέση με άλλα άτομα εκτός εάν:
  - i) η εν λόγω διάταξη, κριτήριο ή πρακτική δικαιολογείται αντικειμενικά από ένα θεμιτό στόχο και τα μέσα για την επίτευξη του στόχου αυτού είναι πρόσφορα και αναγκαία, ή
  - ii) για τα πρόσωπα με κάποιο μειονέκτημα, ο εργοδότης ή κάθε πρόσωπο ή οργανισμός έναντι του οποίου ισχύει η παρούσα οδηγία υποχρεούται, δυνάμει της εθνικής νομοθεσίας, να λάβει κατάλληλα μέτρα, ανταποκρινόμενα στην αρχή που θέτει το άρθρο 5, με σκοπό την εξάλειψη των μειονεκτημάτων που συνεπάγεται η εν λόγω διάταξη, κριτήριο ή πρακτική.»

9 Το άρθρο 3 της ίδιας αυτής οδηγίας, τιτλοφορούμενο «Πεδίο εφαρμογής» ορίζει στην παράγραφο 1, στοιχείο γ', τα εξής:

«Εντός των ορίων των εξουσιών που απονέμονται στην Κοινότητα, η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται σε όλα τα πρόσωπα, στο δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων φορέων, όσον αφορά:

[...]

γ) τις εργασιακές συνθήκες και τους όρους απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένων των απολύσεων και των αμοιβών».

10 Το άρθρο 10 της οδηγίας 2000/78, το οποίο τιτλοφορείται «Βάρος της αποδείξεως», προβλέπει στις παραγράφους του 1, 2 και 5 τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα, σύμφωνα με την εθνική δικονομία, προκειμένου να διασφαλίζουν ότι όταν ένα πρόσωπο που θεωρεί εαυτό ζημιωθέν από τη μη τήρηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσάγει, ενώπιον δικαστηρίου ή άλλης αρμόδιας αρχής, πραγματικά περιστατικά από τα οποία τεκμαίρεται η ύπαρξη άμεσης ή έμμεσης διάκρισης, θα εναπόκειται στον εναγόμενο να αποδείξει ότι δεν υπήρξε παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης.

2. Η παράγραφος 1 δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να εισάγουν κανόνες περί αποδείξεως ευνοϊκότερους για τους ενάγοντες.

[...]

5. Τα κράτη μέλη δεν υποχρεούνται να εφαρμόζουν την παράγραφο 1 σε διαδικασίες στις οποίες εναπόκειται στο δικαστήριο ή στον αρμόδιο φορέα να διερευνήσει τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης.»

Το ισπανικό δίκαιο

- 11 Το άρθρο 9, παράγραφος 2, του Συντάγματος προβλέπει τα κατωτέρω:

«Οι δημόσιες αρχές μεριμνούν για τη δημιουργία των κατάλληλων συνθηκών ώστε η ελευθερία και η ισότητα του ατόμου καθώς και των ομάδων στις οποίες εντάσσεται να είναι πραγματικές και απαραβίαστες, για την άρση των εμποδίων που αποκλείουν ή δυσχεραίνουν την πλήρη απόλαυσή τους και για τη διευκόλυνση της συμμετοχής όλων των πολιτών στην πολιτική, οικονομική, πολιτιστική και κοινωνική ζωή.»

- 12 Το άρθρο 14 του Συντάγματος αυτού έχει ως εξής:

«Όλοι οι Ισπανοί είναι ίσοι ενώπιον του νόμου· δεν επιτρέπονται δυσμενείς διακρίσεις λόγω γέννησης, φυλής, φύλου, θρησκείας, γνώμης και οποιασδήποτε άλλης προσωπικής ή κοινωνικής κατάστασης ή περίπτωσης.»

- 13 Το άρθρο 15 του ίδιου Συντάγματος ορίζει ότι:

«Καθένας έχει δικαίωμα στη ζωή καθώς και στη σωματική και ηθική ακεραιότητα. Κανείς δεν πρέπει ποτέ να υποβληθεί σε βασανιστήρια ή σε απάνθρωπη ή εξευτελιστική ποινή ή μεταχείριση. Η θανατική ποινή καταργείται, εκτός από τις περιπτώσεις που προβλέπονται από το στρατιωτικό ποινικό δίκαιο σε καιρό πολέμου.»

- 14 Το άρθρο 55 του Real Decreto Legislativo 1/1995, por el que se aprueba el texto refundido de la Ley del Estatuto de los Trabajadores (βασιλικού νομοθετικού διατάγματος 1/1995, περί εγκρίσεως του κωδικοποιημένου κειμένου του Εργατικού Κώδικα), της 24ης Μαρτίου (BOE αριθ. 75, της 29ης Μαρτίου 1995, σ. 9654), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της κύριας δίκης (στο εξής: Εργατικός Κώδικας), προβλέπει στις παραγράφους του 3 έως 6 τα εξής:

«3. Η απόλυση χαρακτηρίζεται ως δικαιολογημένη, αδικαιολόγητη ή άκυρη.

4. Η απόλυση κρίνεται δικαιολογημένη όταν αποδεικνύεται η προβαλλόμενη από τον εργοδότη στο έγγραφο της καταγγελίας υπαιτιότητα του εργαζομένου. Σε αντίθετη περίπτωση ή στην περίπτωση που δεν τηρήθηκαν οι κατά την παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου απαιτήσεις σχετικά με τον τύπο κρίνεται αδικαιολόγητη.

5. Είναι άκυρη οποιαδήποτε απόλυση γίνεται για λόγους δυσμενούς διακρίσεως απαγορευόμενους από το Σύνταγμα ή τον νόμο ή συνιστά προσβολή των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών που αναγνωρίζονται στους εργαζομένους. [...]

6. Η ακυρότητα της απολύσεως έχει ως αποτέλεσμα την άμεση επαναπρόσληψη του εργαζομένου, με καταβολή των μισθών υπερημερίας.»

- 15 Το άρθρο 56, παράγραφος 1, του εν λόγω κώδικα έχει ως εξής:

«Όταν η απόλυση κριθεί αδικαιολόγητη, ο εργοδότης δύναται να επιλέξει, εντός πέντε ημερών από την επίδοση της δικαστικής αποφάσεως, να επαναπροσλάβει τον εργαζόμενο ή να του καταβάλει αποζημίωση ίση προς τριάντα τρία ημερομίσθια ανά έτος εργασίας, όπου τα μικρότερα του έτους χρονικά διαστήματα υπολογίζονται σε αναλογία με τους συμπληρωθέντες μήνες, με ανώτατο όριο 24 μηνιαίους μισθούς. Εφόσον επιλεγεί η καταβολή αποζημιώσεως, λύεται η σύμβαση εργασίας, η οποία λογίζεται ότι λύθηκε την ημερομηνία της πραγματικής παύσεως της εργασίας.»

- 16 Το άρθρο 96, παράγραφος 1, του Ley 36/2011, reguladora de la jurisdicción social (νόμου 36/2011, περί δικαστηρίων εργατικών διαφορών), της 10ης Οκτωβρίου 2011 (BOE αριθ. 245, της 11ης Οκτωβρίου 2011, σ. 106584), έχει ως ακολούθως:

«Στις υποθέσεις στις οποίες από τους ισχυρισμούς του ενάγοντος προκύπτουν βάσιμες ενδείξεις δυσμενούς διακρίσεως λόγω φύλου, γενετήσιου προσανατολισμού ή ταυτότητας, φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, ειδικών αναγκών, ηλικίας, παρενοχλήσεως καθώς και σε οποιαδήποτε άλλη περίπτωση προσβολής θεμελιώδους δικαιώματος ή ελευθερίας, εναπόκειται στον εναγόμενο να αιτιολογήσει κατά τρόπο αντικειμενικό και εύλογο, με επίκληση επαρκών αποδεικτικών στοιχείων, τα θεσπισθέντα μέτρα και την αναλογικότητά τους.»

- 17 Το άρθρο 108, παράγραφοι 1 και 2, του νόμου αυτού ορίζει τα εξής:

«1. Στο διατακτικό της απόφασης, η απόλυση χαρακτηρίζεται ως δικαιολογημένη, αδικαιολόγητη ή άκυρη.

Χαρακτηρίζεται ως δικαιολογημένη όταν αποδεικνύεται η προβαλλόμενη από τον εργοδότη στο έγγραφο της καταγγελίας υπαιτιότητα του εργαζομένου. Σε αντίθετη περίπτωση ή στην περίπτωση που δεν τηρήθηκαν οι κατά το άρθρο 55, παράγραφος 1 [του Εργατικού Κώδικα] απαιτήσεις σχετικά με τον τύπο, χαρακτηρίζεται ως αδικαιολόγητη.

[...]

2. Είναι άκυρη οποιαδήποτε απόλυση που γίνεται για λόγους δυσμενούς διακρίσεως απαγορευόμενης από το Σύνταγμα ή τον νόμο, ή που συνιστά προσβολή των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών που αναγνωρίζονται στους εργαζομένους.

[...].»

- 18 Το άρθρο 110, παράγραφος 1, του εν λόγω νόμου ορίζει τα εξής:

«Εάν η απόλυση κριθεί αδικαιολόγητη, ο εργοδότης υποχρεούται να επαναπροσλάβει τον εργαζόμενο υπό τους όρους που ίσχυαν πριν την απόλυση, καθώς και να του καταβάλει τους μισθούς υπερημερίας στους οποίους αναφέρεται το άρθρο 56, παράγραφος 2, του [Εργατικού Κώδικα] ή, κατ' επιλογή του εργαζομένου, να του καταβάλει αποζημίωση, το ποσό της οποίας καθορίζεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 56, παράγραφος 1, του [Εργατικού Κώδικα] [...].»

- 19 Το άρθρο 113 του ίδιου νόμου ορίζει τα εξής:

«Εάν η απόλυση κηρυχθεί άκυρη, ο εργοδότης υποχρεούται να επαναπροσλάβει άμεσα τον εργαζόμενο και να του καταβάλει τους μισθούς υπερημερίας. [...].»

- 20 Το άρθρο 181, παράγραφος 2, του νόμου 36/2011 προβλέπει:

«Εφόσον αποδειχθεί η ύπαρξη ενδείξεων περί του ότι συντελέστηκε προσβολή θεμελιώδους δικαιώματος ή ελευθερίας, εναπόκειται στον εναγόμενο να επικαλεστεί, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, επαρκή αποδεικτικά στοιχεία προκειμένου να δικαιολογήσει, κατά τρόπο αντικειμενικό και εύλογο, τα θεσπισθέντα μέτρα και την αναλογικότητά τους.»

- 21 Το άρθρο 2 du Real Decreto Legislativo 1/2013, por el que se aprueba el Texto Refundido de la Ley General de derechos de las personas con discapacidad y de su inclusión social (βασιλικού νομοθετικού διατάγματος 1/2013, με το οποίο εγκρίνεται το κωδικοποιημένο κείμενο του γενικού νόμου για τα δικαιώματα των προσώπων με αναπηρία και για την κοινωνική τους ένταξη), της 29ης Νοεμβρίου 2013 (BOE αριθ. 289, της 3ης Δεκεμβρίου 2013, σ. 95635), περιέχει τους ακόλουθους ορισμούς:

«[...]

- a) ειδική ανάγκη: πρόκειται για κατάσταση η οποία χαρακτηρίζει τα άτομα που παρουσιάζουν μακροχρόνιες αναπηρίες οι οποίες, σε συνδυασμό με διάφορα εμπόδια, ενδέχεται να δυσχεραίνουν την πλήρη και αποτελεσματική συμμετοχή τους στην κοινωνία σε ισότιμη βάση με τα άλλα άτομα.

[...]

- c) άμεση δυσμενής διάκριση: πρόκειται για την κατάσταση στην οποία βρίσκεται ένα άτομο με ειδικές ανάγκες όταν υφίσταται μεταχείριση λιγότερο ευνοϊκή από αυτήν την οποία υφίσταται άλλο πρόσωπο σε ανάλογη κατάσταση, λόγω των ειδικών αναγκών του.

- d) έμμεση δυσμενής διάκριση: υφίσταται όταν μια φαινομενικά ουδέτερη νομοθετική ή κανονιστική διάταξη, συμβατική ρήτρα ή ρήτρα συλλογικής συμβάσεως, ατομική συμφωνία, μονομερής απόφαση ή κριτήριο ή πρακτική, ή ακόμα και σύνολο περιστάσεων, προϊόν ή υπηρεσία ενδέχεται να προκαλέσει ιδιαίτερο μειονέκτημα για ένα πρόσωπο σε σύγκριση με άλλα πρόσωπα εξαιτίας ή συνεπεία των ειδικών αναγκών του, εκτός αν τούτο δικαιολογείται αντικειμενικώς από θεμιτό σκοπό και τα μέσα για την επίτευξη του εν λόγω σκοπού είναι πρόσφορα και αναγκαία.

[...]»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 22 Στις 17 Απριλίου 2014, ο M. Daouidi προσελήφθη από την εταιρία Bootes Plus ως βοηθός κουζίνας σε ένα από τα εστιατόρια ξενοδοχείου της Βαρκελώνης (Ισπανία).
- 23 Στο πλαίσιο αυτό, ο M. Daouidi και η Bootes Plus συνήψαν σύμβαση περιστασιακής απασχόλησης 20 ωρών ανά εβδομάδα για περίοδο τριών μηνών, λόγω αύξησης του όγκου εργασίας. Η εν λόγω σύμβαση προέβλεπε δοκιμαστική περίοδο 30 ημερών. Την 1η Ιουλίου 2014, ο M. Daouidi και η Bootes Plus συμφώνησαν τη μετατροπή της εν λόγω σύμβασης εργασίας μερικής απασχόλησης σε σύμβαση πλήρους απασχόλησης 40 ωρών ανά εβδομάδα.
- 24 Στις 15 Ιουλίου 2014, η σύμβαση του M. Daouidi παρατάθηκε για άλλους εννέα μήνες, με ημερομηνία λήξης τη 16η Απριλίου 2015. Η παράταση αυτή έτυχε της σύμφωνης γνώμης του αρχιμάγειρα, ο οποίος είχε επίσης συμφωνήσει να μετατραπεί η σύμβαση μερικής απασχόλησης του M. Daouidi σε σύμβαση πλήρους απασχόλησης.
- 25 Στις 3 Οκτωβρίου 2014, ο M. Daouidi ολίσθησε στο πάτωμα της κουζίνας του εστιατορίου όπου εργαζόταν, με αποτέλεσμα την εξάρθρωση του αριστερού αγκώνα του, ο οποίος χρειάστηκε να τοποθετηθεί σε γύψο. Την ίδια ημέρα, ο M. Daouidi κίνησε τη διαδικασία αναγνώρισης της προσωρινής ανικανότητάς του προς εργασία.
- 26 Δύο εβδομάδες μετά το ως άνω εργατικό ατύχημα, ο αρχιμάγειρας επικοινωνήσε με τον M. Daouidi προκειμένου να ενημερωθεί σχετικά με την εξέλιξη της υγείας του και να εκφράσει την ανησυχία του όσον αφορά τη διάρκεια της κατάστασής του. Ο M. Daouidi του δήλωσε ότι δεν θα μπορούσε να επιστρέψει στην εργασία του στο άμεσο μέλλον.

- 27 Στις 26 Νοεμβρίου 2014, ενώ εξακολουθούσε να τελεί σε κατάσταση προσωρινής ανικανότητας προς εργασία, ο M. Daouidi έλαβε την ακόλουθη έγγραφη κοινοποίηση περί απόλυσής του για σπουδαίο λόγο:
- «Μετά λύπης σας ενημερώνουμε ότι λάβαμε την απόφαση να λύσουμε τη σχέση εργασίας που σας συνδέει με την επιχείρησή μας και να προβούμε στην απόλυσή σας με άμεση ισχύ από σήμερα. Η απόφασή μας αυτή οφείλεται στο γεγονός ότι δεν ανταποκρίνεστε στις προσδοκίες της επιχείρησης, καθώς η απόδοσή σας δεν ήταν η αρμόζουσα στη φύση των καθηκόντων σας. Τα παρατιθέμενα περιστατικά επιτρέπουν την απόλυση σύμφωνα με [τον Εργατικό Κώδικα].»
- 28 Στις 23 Δεκεμβρίου 2014, ο M. Daouidi άσκησε αγωγή ενώπιον του Juzgado de lo Social nº 33 de Barcelona (δικαστηρίου εργατικών διαφορών αριθ. 33 της Βαρκελώνης) με κύριο αίτημα να κηρυχθεί άκυρη η απόλυσή του, κατά την έννοια του άρθρου 108, παράγραφος 2, του νόμου 36/2011.
- 29 Συναφώς, ο M. Daouidi υποστηρίζει, αφενός, ότι η απόλυσή του προσβάλλει το κατοχυρούμενο στο άρθρο 15 του Συντάγματος θεμελιώδες δικαίωμά του στη σωματική ακεραιότητα, μεταξύ άλλων για τον λόγο ότι ο διευθυντής του εστιατορίου τού ζήτησε να επιστρέψει στην εργασία του το σαββατοκύριακο από τις 17 έως τις 19 Οκτωβρίου 2014, πράγμα που αδυνατούσε να πράξει. Αφετέρου, η απόλυση αυτή ενέχει δυσμενή διάκριση, διότι η πραγματική αιτία της συνίσταται στην προσωρινή ανικανότητα του M. Daouidi λόγω του εργατικού ατυχήματος που αυτός υπέστη και, επομένως, εμπίπτει στην έννοια της «ειδικής ανάγκης», ιδίως κατά την οδηγία 2000/78 και την απόφαση του Δικαστηρίου της 11ης Απριλίου 2013, HK Danmark (C-335/11 και C-337/11, EU:C:2013:222).
- 30 Επικουρικώς, ο M. Daouidi ζήτησε από το δικαστήριο να κηρύξει την απόλυσή του «αδικαιολόγητη» κατά την έννοια του άρθρου 108, παράγραφος 1, του νόμου 36/2011.
- 31 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι υπάρχουν επαρκή πραγματικά στοιχεία από τα οποία μπορεί να συναχθεί ότι, μολονότι η απόλυση του M. Daouidi εμφανίζεται ως απόλυση για σπουδαίο λόγο, η πραγματική της αιτία έγκειται στην άγνωστης διάρκειας ανικανότητα προς εργασία του M. Daouidi λόγω του εργατικού ατυχήματος που αυτός υπέστη.
- 32 Το δικαστήριο αυτό επισημαίνει ότι, κατά τη νομολογία του Tribunal Superior de Justicia de Cataluña (ανώτερου δικαστηρίου της Καταλονίας, Ισπανία), του Tribunal Supremo (Ανώτατου Δικαστηρίου, Ισπανία) και του Tribunal Constitucional (Συνταγματικού Δικαστηρίου, Ισπανία), απόλυση που στηρίζεται στην ασθένεια ή στην προσωρινή ανικανότητα προς εργασία λόγω εργατικού ατυχήματος δεν θεωρείται ότι συνεπάγεται δυσμενή διάκριση, οπότε η απόλυση αυτή δεν μπορεί να θεωρηθεί «άκυρη» κατά την έννοια του άρθρου 108, παράγραφος 2, του νόμου 36/2011.
- 33 Εντούτοις, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται μήπως μια τέτοια απόλυση αντιβαίνει προς το δίκαιο της Ένωσης καθόσον προσβάλλει την αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων καθώς και το δικαίωμα προστασίας από κάθε αδικαιολόγητη απόλυση, το δικαίωμα σε δίκαιες και πρόσφορες συνθήκες εργασίας, το δικαίωμα πρόσβασης στις παροχές κοινωνικής ασφάλισης καθώς και το δικαίωμα προστασίας της υγείας, τα οποία κατοχυρώνονται αντιστοίχως στο άρθρο 21, παράγραφος 1, στα άρθρα 30, 31, στο άρθρο 34, παράγραφος 1, και στο άρθρο 35 του Χάρτη.
- 34 Εκτός αυτού, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται μήπως στην υπόθεση της κύριας δίκης συντρέχει διάκριση λόγω «ειδικής ανάγκης» κατά την έννοια της οδηγίας 2000/78. Κατ' αρχάς, η μειονεκτικότητα από τον οποίο πάσχει ο M. Daouidi λόγω της εξάρθρωσης του αγκώνα του είναι προφανής. Συναφώς, το δικαστήριο αυτό διευκρινίζει ότι, κατά την ημερομηνία της επ' ακροατηρίου συζήτησης που διεξήχθη ενώπιόν του στην υπόθεση της κύριας δίκης, δηλαδή έξι μήνες περίπου μετά το εργατικό ατύχημα του M. Daouidi, ο αριστερός αγκώνας του τελευταίου εξακολουθούσε να είναι τοποθετημένος σε γύψο. Εν συνεχεία, ο εργοδότης του M. Daouidi θεώρησε ότι η ανικανότητα προς εργασία του τελευταίου ήταν υπερβολικά μακρά και ασύμβατη με τα συμφέροντα του πρώτου, με

συνέπεια την πλήρωση της προϋπόθεσης που αφορά τον «μακροχρόνιο» χαρακτήρα της μειονεκτικότητας. Τέλος, η απόφαση περί απόλυσης παρακωλύει την πλήρη και αποτελεσματική συμμετοχή του M. Daouidi στον επαγγελματικό βίο σε ισότιμη βάση με τους λοιπούς εργαζομένους.

35 Εφόσον κριθεί ότι η απόλυση του de M. Daouidi πραγματοποιήθηκε κατά προσβολή των θεμελιωδών δικαιωμάτων που κατοχυρώνει το δίκαιο της Ένωσης, η απόλυση αυτή πρέπει να κηρυχθεί άκυρη και όχι μόνον αδικαιολόγητη.

36 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Juzgado de lo Social nº 33 de Barcelona (δικαστήριο εργατικών διαφορών αριθ. 33 της Βαρκελώνης, Ισπανία) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Πρέπει η κατοχυρούμενη από το άρθρο 21, παράγραφος 1, του Χάρτη απαγόρευση των διακρίσεων να ερμηνευτεί υπό την έννοια ότι καταλαμβάνει, στο πεδίο εφαρμογής και προστασίας της, την απόφαση εργοδότη για απόλυση εργαζομένου, ο οποίος έως τότε θεωρούνταν καλός επαγγελματίας, για τον λόγο και μόνον ότι τελεί σε κατάσταση προσωρινής ανικανότητας προς εργασία –άγνωστης διάρκειας– οφειλόμενης σε εργατικό ατύχημα, ενόσω αυτός υποβάλλεται σε ιατρική θεραπεία και λαμβάνει παροχές κοινωνικής ασφάλισης;

2) Έχει το άρθρο 30 του Χάρτη την έννοια ότι ο εργαζόμενος ο οποίος απολύεται κατά τρόπο προδήλως αυθαίρετο και αδικαιολόγητο πρέπει να τύχει της προστασίας που προβλέπει η εθνική νομοθεσία για κάθε είδους απόλυση η οποία προσβάλλει ορισμένο θεμελιώδες δικαίωμα;

3) Εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των άρθρων 3, 15, 31, του άρθρου 34, παράγραφος 1 και του άρθρου 35, παράγραφος 1, του Χάρτη (ή στο πεδίο εφαρμογής ενός ή ορισμένων εξ αυτών απλώς) η απόφαση εργοδότη για απόλυση εργαζομένου, ο οποίος έως τότε θεωρούνταν καλός επαγγελματίας, για τον λόγο και μόνον ότι τελεί σε κατάσταση προσωρινής ανικανότητας προς εργασία –άγνωστης διάρκειας– οφειλόμενης σε εργατικό ατύχημα, ενόσω αυτός υποβάλλεται σε ιατρική θεραπεία και λαμβάνει παροχές κοινωνικής ασφάλισης;

4) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στα ανωτέρω τρία ερωτήματα (ή σε κάποιο εξ αυτών) και εφόσον το Δικαστήριο κρίνει ότι η απόφαση για απόλυση εργαζομένου, ο οποίος έως τότε θεωρούνταν καλός επαγγελματίας, για τον λόγο και μόνον ότι τελεί σε κατάσταση προσωρινής ανικανότητας προς εργασία –άγνωστης διάρκειας– οφειλόμενης σε εργατικό ατύχημα, ενόσω αυτός υποβάλλεται σε ιατρική θεραπεία και λαμβάνει παροχές κοινωνικής ασφάλισης, εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής ορισμένου ή ορισμένων άρθρων του [Χάρτη], μπορεί το εθνικό δικαστήριο να εφαρμόσει τα άρθρα αυτά για την επίλυση διαφοράς μεταξύ ιδιωτών, είτε επειδή, αναλόγως του εάν πρόκειται για “δικαίωμα” ή “αρχή”, πρέπει να θεωρηθεί ότι έχουν οριζόντιο αποτέλεσμα είτε κατ’ εφαρμογήν της “αρχής της σύμφωνης ερμηνείας”;

5) Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στα ανωτέρω τέσσερα ερωτήματα, εμπίπτει στην έννοια “άμεση διάκριση λόγω ειδικής ανάγκης”, ως λόγου διακρίσεως προβλεπόμενου στα άρθρα 1 έως 3 της οδηγίας 2000/78, η απόφαση εργοδότη για απόλυση εργαζομένου, ο οποίος έως τότε θεωρούνταν καλός επαγγελματίας, για τον λόγο και μόνον ότι τελεί σε κατάσταση προσωρινής ανικανότητας προς εργασία –άγνωστης διάρκειας– οφειλόμενης σε εργατικό ατύχημα;»

Επί του πέμπτου ερωτήματος

37 Με το πέμπτο ερώτημα, το οποίο πρέπει να εξεταστεί πρώτο, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ’ ουσίαν να διευκρινιστεί αν η οδηγία 2000/78 έχει την έννοια ότι το γεγονός ότι ένα πρόσωπο τελεί, κατά την έννοια του εθνικού δικαίου, σε άγνωστης διάρκειας κατάσταση προσωρινής ανικανότητας προς εργασία, οφειλόμενης σε εργατικό ατύχημα, συνεπάγεται αφ’ εαυτού ότι ο περιορισμός της

ικανότητας του προσώπου αυτού μπορεί να χαρακτηριστεί ως «μακροχρόνιος», όπως ο όρος αυτός νοείται στο πλαίσιο του ορισμού της έννοιας της «ειδικής ανάγκης» στην οποία αναφέρεται η εν λόγω οδηγία.

- 38 Προκαταρκτικώς, επισημαίνεται ότι, όπως προκύπτει από το άρθρο της 1, σκοπός της οδηγίας 2000/78 είναι η θέσπιση γενικού πλαισίου για την καταπολέμηση, σε ό,τι αφορά την απασχόληση και την εργασία, των διακρίσεων που βασίζονται σε έναν από τους λόγους που προβλέπονται στο ως άνω άρθρο, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται και οι ειδικές ανάγκες. Κατά το άρθρο της 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ', η οδηγία αυτή εφαρμόζεται, εντός των ορίων των εξουσιών που απονέμονται στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε όλα τα πρόσωπα, στον δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα, όσον αφορά, μεταξύ άλλων, τους όρους της απόλυσης.
- 39 Εν προκειμένω, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν η κατάσταση του M. Daouidi, ο οποίος απολύθηκε ενόσω τελούσε, κατά την έννοια του εθνικού δικαίου, σε κατάσταση προσωρινής ανικανότητας προς εργασία άγνωστης διάρκειας, εμπίπτει στην έννοια της «ειδικής ανάγκης» κατά την εν λόγω οδηγία.
- 40 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι η Ένωση, με την απόφαση 2010/48, ενέκρινε τη σύμβαση του ΟΗΕ για την αναπηρία. Ως εκ τούτου, από την ημερομηνία θέσης σε ισχύ της σύμβασης αυτής, οι διατάξεις της αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα της έννομης τάξης της Ένωσης (βλ. απόφαση της 18ης Μαρτίου 2014, Ζ., C-363/12, EU:C:2014:159, σκέψη 73 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Εξάλλου, από το προσάρτημα στο παράρτημα II της εν λόγω απόφασης προκύπτει ότι, όσον αφορά την ανεξάρτητη διαβίωση και την κοινωνική ένταξη, την εργασία και την απασχόληση, η οδηγία 2000/78 περιλαμβάνεται στις πράξεις της Ένωσης που αναφέρονται σε ζητήματα τα οποία διέπονται από την ανωτέρω σύμβαση του ΟΗΕ.
- 41 Επομένως, μπορεί να γίνει επίκληση της εν λόγω Σύμβασης στο πλαίσιο της ερμηνείας της οδηγίας αυτής, η οποία πρέπει να ερμηνεύεται, στο μέτρο του δυνατού, σύμφωνα με την ίδια αυτή Σύμβαση (βλ. αποφάσεις της 11ης Απριλίου 2013, HK Danmark, C-335/11 και C-337/11, EU:C:2013:222, σκέψη 32, καθώς και της 18ης Μαρτίου 2014, Ζ., C-363/12, EU:C:2014:159, σκέψη 75).
- 42 Για τον λόγο αυτό, κατόπιν της επικύρωσης από την Ένωση της σύμβασης του ΟΗΕ, το Δικαστήριο έκρινε ότι ως «ειδική ανάγκη», κατά την έννοια της οδηγίας 2000/78, πρέπει να νοείται μια μειονεκτικότητα, οφειλόμενη, ιδίως, σε μακροχρόνια πάθηση σωματική, διανοητική ή ψυχική η οποία, σε συνδυασμό με διάφορα εμπόδια, μπορεί να παρακωλύσει την πλήρη και αποτελεσματική συμμετοχή του συγκεκριμένου ατόμου στον επαγγελματικό βίο σε ισότιμη βάση με τους λοιπούς εργαζομένους (βλ. αποφάσεις της 11ης Απριλίου 2013, HK Danmark, C-335/11 και C-337/11, EU:C:2013:222, σκέψη 38, της 18ης Μαρτίου 2014, Ζ., C-363/12, EU:C:2014:159, σκέψη 76, καθώς και της 18ης Δεκεμβρίου 2014, FOA, C-354/13, EU:C:2014:2463, σκέψη 53).
- 43 Περαιτέρω, η έκφραση «πρόσωπα με ειδικές ανάγκες» που χρησιμοποιείται στο άρθρο 5 της οδηγίας αυτής πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι καλύπτει όλα τα πρόσωπα με αναπηρία εμπίπτουσα στον ορισμό της προηγούμενης σκέψης (απόφαση της 4ης Ιουλίου 2013, Επιτροπή κατά Ιταλίας, C-312/11, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2013:446, σκέψη 57).
- 44 Προστίθεται δε ότι η οδηγία αυτή καλύπτει μεταξύ άλλων και τις ειδικές ανάγκες που οφείλονται σε ατύχημα (βλ., συναφώς, απόφαση της 11ης Απριλίου 2013, HK Danmark, C-335/11 και C-337/11, EU:C:2013:222, σκέψη 40).
- 45 Επομένως, εφόσον ένα ατύχημα έχει ως αποτέλεσμα μειονεκτικότητα, οφειλόμενη, ιδίως, σε πάθηση σωματική, διανοητική ή ψυχική, η οποία σε συνδυασμό με διάφορους περιορισμούς μπορεί να παρακωλύσει την πλήρη και αποτελεσματική συμμετοχή του συγκεκριμένου ατόμου στον επαγγελματικό βίο σε ισότιμη βάση με τους λοιπούς εργαζομένους και εφόσον αυτή η

μειονεκτικότητα είναι μακροχρόνια, η πάθηση αυτή ενδέχεται να συνιστά «ειδική ανάγκη», κατά την έννοια της οδηγίας 2000/78 (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 11ης Απριλίου 2013, HK Danmark, C-335/11 και C-337/11, EU:C:2013:222, σκέψη 41).

- 46 Εν προκειμένω, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι ο M. Daouidi υπέστη εργατικό ατύχημα και εξάρθρωσε τον αριστερό αγκώνα του, ο οποίος χρειάστηκε να τοποθετηθεί σε γύψο. Διαπιστώνεται ότι, κατ' αρχήν, η σωματική κατάσταση αυτή είναι αναστρέψιμη.
- 47 Το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι, κατά τον χρόνο της επ' ακροατηρίου συζήτησης που διεξήχθη ενώπιόν του στην υπόθεση της κύριας δίκης, δηλαδή σχεδόν έξι μήνες μετά το εν λόγω εργατικό ατύχημα, ο αριστερός αγκώνας του M. Daouidi εξακολουθούσε να είναι τοποθετημένος σε γύψο, με αποτέλεσμα την αδυναμία του να ασκήσει την επαγγελματική του δραστηριότητα.
- 48 Υπό τις περιστάσεις αυτές, δεν αμφισβητείται ότι η ικανότητα του M. Daouidi περιορίστηκε λόγω σωματικής πάθησης. Κατά συνέπεια, για να καθοριστεί αν ο M. Daouidi μπορεί να θεωρηθεί «πρόσωπο με ειδικές ανάγκες», κατά την έννοια της οδηγίας 2000/78, και να υπαχθεί ως εκ τούτου στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας αυτής, πρέπει να εξεταστεί αν ο επίμαχος περιορισμός της ικανότητάς του, ο οποίος, σε συνδυασμό με διάφορα εμπόδια, μπορεί να παρακωλύσει την πλήρη και αποτελεσματική συμμετοχή του συγκεκριμένου ατόμου στον επαγγελματικό βίο σε ισότιμη βάση με τους λοιπούς εργαζόμενους, είναι «μακροχρόνιος», κατά την έννοια της νομολογίας που παρατίθεται με τη σκέψη 42 της παρούσας απόφασης.
- 49 Η σύμβαση του ΟΗΕ δεν ορίζει την έννοια του «μακροχρόνιου» χαρακτήρα της σωματικής, ψυχικής, νοητικής ή αισθητηριακής αναπηρίας. Η οδηγία 2000/78 δεν ορίζει την έννοια των «ειδικών αναγκών» ούτε διευκρινίζει το περιεχόμενο του «μακροχρόνιου» περιορισμού της ικανότητας του προσώπου, στο πλαίσιο ερμηνείας της έννοιας αυτής.
- 50 Κατά πάγια νομολογία, από τις απαιτήσεις τόσο της ομοιόμορφης εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης όσο και της αρχής της ισότητας συνάγεται ότι οι διατάξεις του δικαίου της Ένωσης που δεν περιέχουν ρητή παραπομπή στο δίκαιο των κρατών μελών για τον προσδιορισμό της έννοιας και του περιεχομένου τους πρέπει, κατά κανόνα, να ερμηνεύονται αυτοτελώς και ομοιόμορφα σ' ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση, βάσει του πλαισίου στο οποίο εντάσσονται και του σκοπού της οικείας ρύθμισης (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 18ης Ιανουαρίου 1984, Ekro, 327/82, EU:C:1984:11, σκέψη 11, και της 16ης Ιουνίου 2016, Pebros Servizi, C-511/14, EU:C:2016:448, σκέψη 36).
- 51 Συνεπώς, ελλείψει τέτοιας ρητής παραπομπής στο δίκαιο των κρατών μελών, η έννοια του «μακροχρόνιου» περιορισμού της ικανότητας του προσώπου, όπως ο όρος αυτός νοείται στο πλαίσιο του ορισμού της έννοιας της «ειδικής ανάγκης» στην οποία αναφέρεται η οδηγία 2000/78, πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο αυτοτελούς και ομοιόμορφης ερμηνείας.
- 52 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι το γεγονός ότι ο M. Daouidi υπάγεται στο νομικό καθεστώς της «προσωρινής» ανικανότητας προς εργασία, κατά την έννοια του ισπανικού δικαίου, δεν είναι ικανό να αποκλείσει τη δυνατότητα να χαρακτηριστεί ο περιορισμός της ικανότητας του εν λόγω προσώπου ως «μακροχρόνιος», κατά την έννοια της οδηγίας 2000/78, σε συνδυασμό με τη Σύμβαση του ΟΗΕ.
- 53 Επιπλέον, ο «μακροχρόνιος» χαρακτήρας του περιορισμού πρέπει να εξεταστεί υπό το πρίσμα της καθεαυτό καταστάσεως αναπηρίας του ενδιαφερόμενου προσώπου κατά την ημερομηνία κατά την οποία εκδόθηκε η πράξη που φέρεται ότι εισάγει δυσμενή εις βάρος του διάκριση (βλ., συναφώς, απόφαση της 11ης Ιουλίου 2006, Chacón Navas, C-13/05, EU:C:2006:456, σκέψη 29).
- 54 Όσον αφορά την έννοια του «μακροχρόνιου» χαρακτήρα μιας μειονεκτικότητας στο πλαίσιο του άρθρου 1 της οδηγίας 2000/78 και του επιδιωκόμενου από την οδηγία αυτή σκοπού, υπενθυμίζεται ότι, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, η σημασία που προσδίδει ο νομοθέτης της Ένωσης στα μέτρα που αποβλέπουν στη διαμόρφωση της θέσης εργασίας αναλόγως της ειδικής ανάγκης

αποδεικνύει ότι έλαβε υπόψη του περιπτώσεις στις οποίες η συμμετοχή στον επαγγελματικό βίο κωλύεται κατά τη διάρκεια μακράς περιόδου (βλ. απόφαση της 11ης Ιουλίου 2006, Chacón Navas, C-13/05, EU:C:2006:456, σκέψη 45).

- 55 Στο αιτούν δικαστήριο απόκειται να εξακριβώσει κατά πόσον ο περιορισμός της ικανότητας του ενδιαφερομένου προσώπου είναι ή όχι «μακροχρόνιος», λαμβανομένου υπόψη ότι η εκτίμηση αυτή αφορά προπάντων τα πραγματικά περιστατικά.
- 56 Μεταξύ των ενδείξεων από τις οποίες μπορεί να συναχθεί ότι ένας περιορισμός είναι «μακροχρόνιος» συγκαταλέγεται ιδίως το ότι, κατά την ημερομηνία του γεγονότος που φέρεται ότι εισάγει διάκριση, δεν διαφαίνεται σαφής προοπτική να παύσει σύντομα η ανικανότητα του ενδιαφερομένου προσώπου ή, όπως κατ' ουσίαν επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας με το σημείο 47 των προτάσεών του, το ότι η ανικανότητα αυτή ενδέχεται να παραταθεί σημαντικά πριν την αποκατάσταση της υγείας του εν λόγω προσώπου.
- 57 Στο πλαίσιο εξακρίβωσης του «μακροχρόνιου» χαρακτήρα του περιορισμού της ικανότητας του ενδιαφερομένου προσώπου, το αιτούν δικαστήριο πρέπει να στηριχθεί στο σύνολο των διαθέσιμων αντικειμενικών στοιχείων, ειδικότερα δε σε έγγραφα και σε πιστοποιητικά τα οποία αφορούν την κατάσταση του οικείου προσώπου και τα οποία έχουν καταρτισθεί βάσει των σύγχρονων ιατρικών και επιστημονικών γνώσεων και δεδομένων.
- 58 Σε περίπτωση που το αιτούν δικαστήριο καταλήξει στο συμπέρασμα ότι ο περιορισμός της ικανότητας του M. Daouidi είναι «μακροχρόνιος», υπενθυμίζεται ότι η δυσμενής μεταχείριση λόγω ειδικής ανάγκης έρχεται σε αντίθεση με την παρεχόμενη από την οδηγία 2000/78 προστασία μόνον εάν συνιστά δυσμενή διάκριση κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, αυτής (βλ. αποφάσεις της 11ης Ιουλίου 2006, Chacón Navas, C-13/05, EU:C:2006:456, σκέψη 48, καθώς και της 11ης Απριλίου 2013, HK Danmark, C-335/11 και C-337/11, EU:C:2013:222, σκέψη 71).
- 59 Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω σκέψεων, η απάντηση που πρέπει να δοθεί στο πέμπτο ερώτημα είναι ότι η οδηγία 2000/78 έχει την έννοια ότι:
- το γεγονός ότι το ενδιαφερόμενο πρόσωπο τελεί, κατά την έννοια του εθνικού δικαίου, σε άγνωστης διάρκειας κατάσταση προσωρινής ανικανότητας προς εργασία, οφειλόμενης σε εργατικό ατύχημα, δεν σημαίνει αφ' εαυτού ότι ο περιορισμός της ικανότητας του εν λόγω προσώπου μπορεί να χαρακτηριστεί ως «μακροχρόνιος», όπως ο όρος αυτός νοείται στο πλαίσιο του ορισμού της έννοιας της «ειδικής ανάγκης» στην οποία αναφέρεται η οδηγία αυτή, ερμηνευόμενης υπό το πρίσμα της Συμβάσεως του ΟΗΕ,
  - μεταξύ των ενδείξεων από τις οποίες μπορεί να συναχθεί ότι ένας περιορισμός είναι «μακροχρόνιος» συγκαταλέγεται ιδίως το ότι, κατά την ημερομηνία του γεγονότος που φέρεται ότι εισάγει διάκριση, δεν διαφαίνεται σαφής προοπτική να παύσει σύντομα η ανικανότητα του ενδιαφερομένου προσώπου ή το ότι η ανικανότητα αυτή ενδέχεται να παραταθεί σημαντικά πριν την αποκατάσταση της υγείας του εν λόγω προσώπου, και
  - στο πλαίσιο εξακρίβωσης του εν λόγω «μακροχρόνιου» χαρακτήρα, το αιτούν δικαστήριο πρέπει να στηριχθεί στο σύνολο των διαθέσιμων αντικειμενικών στοιχείων, ειδικότερα δε σε έγγραφα και σε πιστοποιητικά τα οποία αφορούν την κατάσταση του οικείου προσώπου και τα οποία έχουν καταρτισθεί βάσει των σύγχρονων ιατρικών και επιστημονικών γνώσεων και δεδομένων.

Επί των τεσσάρων πρώτων ερωτημάτων

- 60 Με τα τέσσερα πρώτα ερωτήματά του, τα οποία πρέπει να εξεταστούν στη συνέχεια και από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να ερμηνευθούν τα άρθρα 3, 15, το άρθρο 21, παράγραφος 1, τα άρθρα 30, 31, το άρθρο 34, παράγραφος 1, και το άρθρο 35 του Χάρτη σε μια κατάσταση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη.
- 61 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία, στο πλαίσιο προδικαστικής παραπομπής δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, το Δικαστήριο μπορεί μόνον να ερμηνεύσει το δίκαιο της Ένωσης εντός των ορίων των αρμοδιοτήτων οι οποίες του έχουν απονεμηθεί (απόφαση της 27ης Μαρτίου 2014, Torralbo Marcos, C-265/13, EU:C:2014:187, σκέψη 27, και διάταξη της 25ης Φεβρουαρίου 2016, Aiudapds, C-520/15, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2016:124, σκέψη 18).
- 62 Όσον αφορά τον Χάρτη, κατά το άρθρο του 51, παράγραφος 1, οι διατάξεις του απευθύνονται στα κράτη μέλη μόνον όταν αυτά εφαρμόζουν το δίκαιο της Ένωσης. Το άρθρο 6, παράγραφος 1, ΣΕΕ καθώς και το άρθρο 51, παράγραφος 2, του Χάρτη διευκρινίζουν ότι οι διατάξεις του τελευταίου δεν διευρύνουν το πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης πέραν των αρμοδιοτήτων της Ένωσης όπως ορίζονται στις Συνθήκες.
- 63 Όπως προκύπτει από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, όταν μια έννομη κατάσταση δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης, το Δικαστήριο δεν έχει αρμοδιότητα να αποφανθεί επ' αυτής, οι δε διατάξεις του Χάρτη των οποίων ενδεχομένως γίνεται επίκληση δεν μπορούν να θεμελιώσουν αφ' εαυτών την αρμοδιότητα αυτή (βλ. απόφαση της 26ης Φεβρουαρίου 2013, Åkerberg Fransson, C-617/10, EU:C:2013:105, σκέψη 22, και διάταξη της 25ης Φεβρουαρίου 2016, Aiudapds, C-520/15, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2016:124, σκέψη 20).
- 64 Συναφώς, διαπιστώνεται ότι, στο παρόν στάδιο της κύριας δίκης, δεν έχει αποδειχθεί ότι η επίμαχη κατάσταση εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής άλλης διάταξης του δικαίου της Ένωσης πλην των περιλαμβανόμενων στον Χάρτη.
- 65 Συγκεκριμένα, όσον αφορά ειδικότερα την οδηγία 2000/78, όπως επισημάνθηκε στο πλαίσιο της απάντησης που δόθηκε στο πέμπτο ερώτημα, το γεγονός και μόνον ότι το ενδιαφερόμενο πρόσωπο τελεί, κατά την έννοια του εθνικού δικαίου, σε άγνωστης διάρκειας κατάσταση προσωρινής ανικανότητας προς εργασία, οφειλόμενης σε εργατικό ατύχημα, δεν σημαίνει ότι ο περιορισμός τον οποίο υφίσταται το πρόσωπο αυτό μπορεί να χαρακτηριστεί ως «μακροχρόνιος», όπως ο όρος αυτός νοείται στο πλαίσιο του ορισμού της έννοιας της «ειδικής ανάγκης» στην οποία αναφέρεται η οδηγία 2000/78.
- 66 Επιπλέον, η απόφαση περί παραπομπής δεν περιέχει, μεταξύ άλλων, κάποια πρόγνωση ως προς την ενδεχόμενη αποκατάσταση, πλήρη ή όχι, της υγείας του M. Daouidi ή κάποια πληροφορία όσον αφορά τα ενδεχόμενα επακόλουθα ή τις επιπτώσεις που θα έχει το εν λόγω ατύχημα στην εκπλήρωση των καθηκόντων για τα οποία αυτός προσελήφθη.
- 67 Επομένως, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας με το σημείο 52 των προτάσεών του, δεδομένου ότι η εφαρμογή της οδηγίας 2000/78 στην υπό κρίση υπόθεση συνδέεται με την εκτίμηση στην οποία θα προβεί το αιτούν δικαστήριο μετά την έκδοση της παρούσας απόφασης του Δικαστηρίου, δεν πρέπει να θεωρηθεί ότι η επίμαχη κατάσταση στο πλαίσιο της κύριας δίκης εμπίπτει, ήδη στο παρόν στάδιο της διαδικασίας, στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης (βλ., συναφώς, απόφαση της 27ης Μαρτίου 2014, Torralbo Marcos, C-265/13, EU:C:2014:187, σκέψη 40).
- 68 Υπό τις συνθήκες αυτές, διαπιστώνεται ότι το Δικαστήριο δεν έχει αρμοδιότητα να απαντήσει στα πρώτα τέσσερα ερωτήματα.

Επί των δικαστικών εξόδων

- ⁶⁹ Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπύπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφαινεται:

Η οδηγία 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία, έχει την έννοια ότι:

- το γεγονός ότι το ενδιαφερόμενο πρόσωπο τελεί, κατά την έννοια του εθνικού δικαίου, σε άγνωστης διάρκειας κατάσταση προσωρινής ανικανότητας προς εργασία, οφειλόμενης σε εργατικό ατύχημα, δεν σημαίνει αφ' εαυτού ότι ο περιορισμός της ικανότητας του εν λόγω προσώπου μπορεί να χαρακτηριστεί ως «μακροχρόνιος», όπως ο όρος αυτός νοείται στο πλαίσιο του ορισμού της έννοιας της «ειδικής ανάγκης» στην οποία αναφέρεται η οδηγία αυτή, ερμηνευόμενης υπό το πρίσμα της Συμβάσεως των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, η οποία εγκρίθηκε εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με την απόφαση 2010/48/ΕΚ του Συμβουλίου, της 26ης Νοεμβρίου 2009·
- μεταξύ των ενδείξεων από τις οποίες μπορεί να συναχθεί ότι ένας περιορισμός είναι «μακροχρόνιος» συγκαταλέγεται ιδίως το ότι, κατά την ημερομηνία του γεγονότος που φέρεται ότι εισάγει διάκριση, δεν διαφαίνεται σαφής προοπτική να παύσει σύντομα η ανικανότητα του ενδιαφερομένου προσώπου ή το ότι η ανικανότητα αυτή ενδέχεται να παραταθεί σημαντικά πριν την αποκατάσταση της υγείας του εν λόγω προσώπου, και
- στο πλαίσιο εξακρίβωσης του εν λόγω «μακροχρόνιου» χαρακτήρα, το αιτούν δικαστήριο πρέπει να στηριχθεί στο σύνολο των διαθέσιμων αντικειμενικών στοιχείων, ειδικότερα δε σε έγγραφα και σε πιστοποιητικά τα οποία αφορούν την κατάσταση του οικείου προσώπου και τα οποία έχουν καταρτισθεί βάσει των σύγχρονων ιατρικών και επιστημονικών γνώσεων και δεδομένων.

(υπογραφές)